

УДК 341.1

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.03.99>

СПЕЦІАЛЬНІ ІНСТИТУЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Дір І.Ю.,*Надзвичайний і Повноважний Посол України,**Заслужений юрист України,**кандидат юридичних наук, доцент,**докторант ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

ORCID: 0000 0001 9829 4294

e-mail: ihor.dir@uzhnu.edu.ua

Дір І.Ю. Спеціальні інституції Європейського союзу.

У статті узагальнено проаналізовано діяльність спеціалізованих інституцій Європейського Союзу. Було виявлено, що відповідно до основоположних договорів ЄС існує сім основних інституцій: Європейський Парламент, Європейська Рада, Рада Європейського Союзу, Європейська Комісія, Суд Європейського Союзу, Європейський центральний банк та Європейська рахункова палата. Вони мають як виконавчі, так і законодавчі повноваження. Проте, крім основних інституцій на території Євросоюзу функціонує ряд допоміжних інституцій, серед яких слід виділити Європейську службу зовнішніх зв'язків, Європейський соціально-економічний комітет, Європейський комітет регіонів, Європейський інвестиційний банк, Європейського уповноваженого з прав людини, Європейського інспектора з захисту даних та Європейську раду із захисту даних. Ці інституції виконують цілу низку спеціалізованих функцій, зокрема консультування, дотримання правил та процедур, які прийняті відповідно до договорів ЄС тощо. Було виявлено, що Європейська служба зовнішніх зв'язків займається керуванням дипломатичними відносинами ЄС та інших держав, які не входять до складу Альянсу, а також реалізацією зовнішньої політики та політики ЄС. Крім того, представленням організацій роботодавців та працівників та інших зацікавлених груп займається Європейський соціально-економічний комітет. Було проаналізовано, що спеціалізованою інституцією, яка виступає дорадчим органом Європейського Союзу, який складається з місцевих та регіональних представників 27 держав-членів, виступає Європейський комітет регіонів. На додачу, Європейський інвестиційний банк – організація, яка займається фінансуванням проектів як у середині ЄС, так і за його межами. Також було виявлено, що Європейський уповноважений з прав людини займається розслідуванням скарг щодо поганого управління установ Євросоюзу чи інших організацій ЄС. За дотриманням прав громадян на конфіденцій-

ність під час обробки персональних даних відповідальний Європейський інспектор з захисту даних. Було проаналізовано, що Європейська рада із захисту даних – спеціальна інституція, основна мета якої полягає у забезпеченні послідовного застосування Загального регламенту захисту даних та Директиви щодо захисту даних у державах Євросоюзу.

Ключові слова: держава-член, організація, цінності, цілі, штаб-квартира, регіон, місто.

Dir I.Yu. Special institutions of the European Union.

The article summarizes the activities of specialized institutions of the European Union. It was found that according to the founding treaties of the EU, there are seven main institutions: the European Parliament, the European Council, the Council of the European Union, the European Commission, the Court of Justice of the European Union, the European Central Bank and the European Court of Auditors, which have both executive and legislative powers. However, in addition to the main institutions, a number of auxiliary institutions operate on the territory of the European Union, among which the European External Action Service, the European Economic and Social Committee, the European Committee of the Regions, the European Investment Bank, the European Ombudsman, the European Data Protection Supervisor and European Data Protection Board. These institutions perform a number of specialized institutions, including consulting, compliance with rules and procedures adopted in accordance with EU treaties, etc. It was found that the European External Action Service is engaged in the management of diplomatic relations between the EU and other non-Alliance states, as well as the implementation of foreign and EU policies. In addition, the European Economic and Social Committee deals with the representation of organizations of employers and employees and other interested groups. It was analysed that the European Committee of the Regions is a specialized institution that acts as

an advisory body of the European Union, which consists of local and regional representatives of 27 member states. In addition, the European Investment Bank is an organization that finances projects both inside and outside the EU. It was also discovered that the European Ombudsman investigates complaints about the mismanagement of the EU institutions or other EU organizations. The European Data Protection Supervisor is responsible for observing the rights of citizens to privacy during the processing of personal data. It was analysed that the European Data Protection Board is a special institution whose main purpose is to ensure the consistent application of the General Data Protection Regulation and the Data Protection Directive in the EU countries.

Key words: member state, organization, values, objectives, headquarters, region, city.

Постановка проблеми. Європейський Союз має чітку ієрархічну структуру. Так, відповідно до Договору про Європейський Союз існує сім основних інституцій ЄС, до яких відносять: Європейський Парламент, Європейську Раду, Раду Європейського Союзу, Європейську Комісію, Суд Європейського Союзу, Європейський центральний банк та Європейську рахункову палату, які мають як виконавчі, так і законодавчі повноваження. Проте, для більш комплексної та всеохоплюючої реалізації спільних політик, цілей та мети Альянсу було утворено ще ряд спеціальних інституцій.

Стан опрацювання цієї проблематики досліджувався багатьма вітчизняними науковцями, зокрема О. Акімов, Н. Артикуца, О. Безпалова, І. Березовська, К. Буряк, Ю. Горбань, О. Грінченко, А. Загороднюк, С. Задорожна, Н. Каяда, В. Ковальська, О. Кузнецова, М. Лендєл, О. Леонтьєва, О. Лозо, А. Локтіонова, О. Лурія, В. Макарчук, Л. Марусяк, А. Новохатська, О. Передерій, Є. Поштар, Н. Ротар, В. Русалова, І. Свирид, Т. Супрун, М. Терещук, М. Токар, В. Філатов, Д. Шумейко та ін. Серед закордонних вчених варто відмітити К. Александр, С. Блавоукос, Е. Бреннер, М. Гастінгер, Дж. Дрюккер, А. Дьор, С. Кіннвал, С. Лавенекс, С. МакГанвелл, І. Маннерс, Дж. Мітцен, Е. Рандалл, Е. Ферран, Ф. Хоффмайстер тощо.

Метою статті є комплексний аналіз спеціалізованих організацій Європейського Союзу, які допомагають реалізовувати основні цілі Євроальянсу.

Виклад основного матеріалу. Існує ціла низка органів, які виконують спеціалізовані функції. До їх основних завдань відносять консультування, дотримання правил та процедур, які прийняті відповідно до договорів ЄС тощо. До основних спеціалізованих інституцій слід віднести такі:

1. Європейська служба зовнішніх зв'язків.
2. Європейський соціально-економічний комітет.
3. Європейський комітет регіонів.
4. Європейський інвестиційний банк.
5. Європейський уповноважений з прав людини.
6. Європейський інспектор з захисту даних.
7. Європейська рада із захисту даних [1].

Європейська служба зовнішніх зв'язків. Основна мета інституції – керування дипломатичними відносинами ЄС та інших держав, які не входять до складу Альянсу, а також реалізація зовнішньої політики та політики ЄС. Була заснована у 2011 році, штаб-квартира знаходиться у Брюсселі, а очолює її Високий представник Європейського Союзу з питань закордонних справ і політики безпеки. До основних функцій Європейської служби зовнішніх зв'язків відносять наступні:

- Підтримка Високого представника у реалізації зовнішньої політики та політики безпеки Євросоюзу.
- Реалізація дипломатичних відносин зі стратегічними партнерами, які не входять до складу ЄС.
- Робота з національними дипломатичними службами держав ЄС, ООН та іншими державами.

Крім того, Європейська служба зовнішніх зв'язків виконує такі завдання:

- Розбудова миру шляхом політичної, економічної та практичної підтримки інших держав.
- Забезпечення безпеки у світі відповідно до Спільної політики безпеки та оборони.
- Підтримка добросусідських відносин з державами-сусідами ЄС шляхом реалізації Європейської політики сусідства.
- Гуманітарна допомога та реагування на кризи.
- Поширення та реалізація політики щодо змін клімату.
- Підтримка прав людини.

За межами Євросоюзу Альянс представлений представництвами, які виконують ті самі функції, що й посольства [2].

Європейський соціально-економічний комітет – консультативний орган Євросоюзу, який був утворений у 1957 році. Основна мета діяльності інституції – представлення організацій роботодавців, працівників та інших зацікавлених груп. Штаб-квартира організації знаходиться у Брюсселі. Європейський соціально-економічний комітет надає висновки з того чи іншого питання Європейській Комісії, Раді Європейського Союзу, Європейському Парламенту. Таким чином, інституція виступає як посередник між європейськими інституціями та громадянами Євросоюзу.

Серед основних завдань Європейського соціально-економічного комітету можна виділити наступні:

- Приведення політики та законодавства ЄС у відповідність до соціальних та економічних критеріїв.
- Створювання можливості для працівників та організацій, що їх представляють, висловлювати власну думку з того чи іншого питання.
- Плекання цінностей Євросоюзу, пропагування цінностей євроінтеграції та сприяння розвитку демократії у Європі та світі.

Загалом інституція налічує 329 працівників з усіх держав-членів ЄС. Вони представляють різні організації громадянського суспільства, включаючи профспілки та роботодавців. Керівник Європейського соціально-економічного комітету призначається Радою Євросоюзу на 5-річний термін з можливістю обратитися на другий термін. Члени інституції збираються дев'ять разів на рік, голосування проходять простою більшістю голосів [3].

Європейський комітет регіонів – дорадчий орган Європейського Союзу, який складається з місцевих та регіональних представників 27 держав-членів. Представники комітету висловлюють свою думку стосовно законодавства ЄС, яке безпосередньо впливає на регіони та міста. Організація була заснована у 1994 році зі штаб-квартирою у Брюсселі.

Єврокомісія, Рада ЄС та Європарламент консультуються з Європейським комітетом регіонів у процесі розробки законодавства з питань місцевого та регіонального управління, включаючи охорону здоров'я, працевлаштування, соціальну політику, транспорт, енергетику та питання змін клімату. У випадку, якщо основні інституції Євросоюзу не консультуються з Комітетом, то останній має право подати справу в суд. Європейський комітет регіонів після розгляду законопроекту готує відповідний висновок.

Члени Комітету – виборні представники, які є представниками місцевих або регіональних органів влади. Кожна держава-член ЄС відправляє делегатів до Комітету, яких призначає Рада ЄС терміном на п'ять років з можливістю обратитися на другий термін. Кількість делегатів від кожної держави залежить від чисельності населення. Представники від однієї країни утворюють групу, яка відображає політичні, географічні та регіональні погляди держави. Щороку Комітет проводить до шести пленарних засідань, на яких розглядаються висновки щодо 50-80 законопроектів.

Європейський комітет регіонів має власну мережу, де всі регіони та міста ЄС можуть обмінятися найкращим досвідом та співпрацювати у різних сферах: працевлаштування, боротьба зі зміною клімату, транскордонне співробітництво, регіональний розвиток тощо [4].

Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) був утворений у 1958 році, і фінансує проекти, основна мета яких – досягнення цілей Євросоюзу як всередині самого Альянсу, так і за його межами. Основні завдання банку полягають у наступному:

- Збільшення робочих місць та зменшення безробіття.
- Підтримка проектів, ціллю яких є пом'якшення змін клімату.
- Просування цінностей Євросоюзу.

Свої завдання ЄІБ досягає наданням кредитів, які підтримують цілі ЄС. Близько 90% кредитів надаються у межах самого Євросоюзу. ЄІБ надає три основні види послуг:

- Кредити – близько 90% від загального обсягу послуг надаються саме у такій формі. ЄІБ надає кредити клієнтам у будь-якому розмірі для створення нових робочих місць.
- Консультування та технічна допомога – надання допомоги з техніко-економічного обґрунтування проектів.
- Змішана форма – надання кредитів та консультування з приводу реалізації проекту.

Усі держави-члени Євросоюзу є акціонерами банку. Відповідно до цієї мети ЄІБ має чітку ієрархічну структуру. Так, загальну політику кредитування визначає Рада керуючих, до складу якої входять міністри фінансів з усіх держав ЄС. Також до складу входить Рада директорів, яка складається з 27 представників, призначених державами-членами, а також одного представника від Єврокомісії, які працюють під головуванням Президента ЄІБ. Рада директорів затверджує операції з кредитування та позик. Виконавчим органом ЄІБ виступає Правління, а Аудиторський комітет перевіряє витрачання коштів.

Оскільки ЄІБ виступає як незалежний орган, то банк самостійно приймає рішення щодо кредитування. Також ЄІБ активно співпрацює з іншими інституціями ЄС, особливо з Єврокомісією, Європарламентом та Радою Євросоюзу. Рішення стосовно того чи іншого проекту приймаються на основі техніко-економічного обґрунтування кожного проекту.

Крім того, ЄІБ виступає мажоритарним акціонером Європейського інвестиційного фонду, який фінансує малі та середні підприємства шляхом залучення венчурного капіталу та інструментів ризикового фінансування [5].

Європейський уповноважений з прав людини (Європейський омбудсмен) – інституція була заснована у 1995 році, основна мета якої розслідування скарг щодо поганого управління установ Євросоюзу чи інших організацій ЄС. Ці скарги подаються громадянами держав ЄС, громадськими організаціями чи підприємствами, які працюють на території Альянсу.

Офіс омбудсмена проводить розслідування у відповідь на скарги або за власною ініціативою. Інституції Євросоюзу зобов'язані надати Офісу будь-яку інформацію, а також доступ до окремих документів. Омбудсмен та працівники Офісу не мають права розголошувати інформацію, яку вони отримують у процесі розслідування. У випадку виявлення порушень Європейський уповноважений повідомляє інституцію про них, а також надсилає свої рекомендації. Інституція має три місяці для того, щоб надати детальну відповідь. Після цього остаточний звіт надсилають до Європарламенту. Також Офіс омбудсмена повідомляє особу чи організацію, яка подала скаргу, про результати розслідування [6].

Європейський інспектор з захисту даних – основна роль полягає у гарантуванні того, що інституції Євросоюзу поважають право громадян на конфіденційність під час обробки їх персональних даних. Організація була заснована у 2004 році, штаб-квартира знаходиться у Брюсселі. До основних завдань Європейського інспектора з захисту даних належать:

- Контроль за обробкою персональних даних інституціями ЄС щодо дотримання правил конфіденційності.
- Надання консультацій інституціям ЄС щодо правил обробки персональних даних.
- Розгляд скарг та проведення розслідування щодо використання персональних даних громадян ЄС.
- Співпраця з національними органами держав-членів щодо захисту персональних даних.
- Відстеження нових технологій, які можуть впливати на захист персональних даних.

Очолює інституцію керівник, який призначається на 5-річний термін з можливістю повторного обрання [7].

Європейська рада із захисту даних – спеціальна інституція, основна мета якої полягає у забезпеченні послідовного застосування Загального регламенту захисту даних та Директиви щодо захисту даних у державах Євросоюзу, а також у Норвегії, Ліхтенштейні та Ісландії. Рада була заснована у 2018 році, штаб-квартира знаходиться у Брюсселі. Європейська рада із захисту даних – незалежний орган, який виконує такі завдання:

- Забезпечення послідовного впровадження та дотримання законодавства ЄС із захисту персональних даних.
- Співпраця з національними урядами щодо захисту персональних даних.

До основних функцій Європейської ради із захисту даних відносять:

- Надання загальних рекомендацій щодо законодавства у галузі захисту даних.
- Допомога національним урядам розтлумачувати окремі положення законодавства.

- Консультування Єврокомісії з питань захисту даних.
- Співпраця з національними органами щодо захисту даних.
- Розгляд нового законодавства ЄС у цій сфері.
- Допомога в обміні інформацією між державами.

Складається Європейська рада із захисту даних з голови та 2 заступників, які призначаються на 5-річний термін з можливістю поновлення [8].

Висновки. Отже, крім основних інституцій на території Євросоюзу функціонує ряд допоміжних інституцій, серед яких слід виділити Європейську службу зовнішніх зв'язків, Європейський соціально-економічний комітет, Європейський комітет регіонів, Європейський інвестиційний банк, Європейського уповноваженого з прав людини, Європейського інспектора з захисту даних та Європейську раду із захисту даних. Ці інституції виконують цілу низку спеціалізованих функцій, зокрема консультування, дотримання правил та процедур, які прийняті відповідно до договорів ЄС тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Official website of the European Union. Types of institutions and bodies. *Official web-site*. URL: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/types-institutions-and-bodies_en (date of access: 30.04.2024).
2. European Commission. European External Action Service (EEAS). *Official web-site*. URL: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european-external-action-service-eeas_en (date of access: 01.05.2024).
3. European Commission. European Economic and Social Committee (EESC). *Official web-site*. URL: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european-economic-and-social-committee-eesc_en (date of access: 01.05.2024).
4. European Commission. European Committee of the Regions (CoR). *Official web-site*. URL: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european-committee-regions-cor_en (date of access: 02.05.2024).
5. European Commission. European Investment Bank (EIB). *Official web-site*. URL: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/european-investment-bank-eib_en (date of access: 02.05.2024).

- bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european-investment-bank-eib_en (date of access: 02.05.2024).
6. European Commission. European Ombudsman. *Official web-site*. URL: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european-ombudsman_en (date of access: 04.05.2024).
 7. European Commission. European Data Protection Supervisor (EDPS). *Official web-site*. URL: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european-data-protection-supervisor-edps_en (date of access: 04.05.2024).
 8. European Commission. The European Data Protection Board (EDPB). *Official web-site*. URL: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european-data-protection-board-edpb_en (date of access: 04.05.2024).